

محموله‌های تحت کنترل

دکتر محمد علی اردبیلی

استاد دانشکده حقوق دانشگاه تبریز

سرناسه	: اردبیلی، محمدعلی، ۱۳۲۶ -
عنوان و نام پدیدآور	: مجموعه‌های تحت کنترل / محمدعلی اردبیلی.
مشخصات نشر	: تهران: خرسندی، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۲۰۳ ص.
شابک	: 978-600-114-818-7
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
عنوان دیگر	: حمل و تحویل تحت نظارت.
موضوع	: کنوانسیون سازمان ملل در مورد مبارزه با قاچاق غیرقانونی مواد مخدر و داروهای روانگردان (۱۳۶۷=۱۹۸۸)
موضوع	: United Nations Convention Against Illicit Traffic in Narcotic Drugs and Psychotropic Substances (1988)
موضوع	: Drug traffic -- Investigation مواد مخدر -- قاچاق -- پی‌جویی
موضوع	: Drug traffic داروها -- قاچاق
موضوع	: داروها -- کنترل و مبارزه با قاچاق -- همکاری‌های بین‌المللی
موضوع	: Drug control -- International cooperation
موضوع	: رویه قضایی -- ایران Jurisprudence -- Iran
رده‌بندی کنگره	: HV ۸۰۷۹/م۸ ک ۱۰۶۲
رده‌بندی دیویی	: ۳۶۰۴۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۶۵۲۰۰۰

انتشارات خرسندی

نمایشگاه و فروشگاه کتب فقهی، حقوقی و مجموعه قوانین

تهران، خیابان انقلاب - خیابان فخر رازی - خیابان لبافی‌نژاد - نرسه ۵۰ - خیابان دانشگاه - پلاک ۱۷۴ - واحد ۲

تلفن: ۵-۶۶۹۷۱۰۳۴ و ۵-۶۶۹۰۵۸۴

فروشگاه شماره ۱: دانشگاه تهران، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، تلفن: ۶۶۴۱۰۲۰۳

فروشگاه شماره ۲: میدان انقلاب، خ منیری جاوید (اردیبهشت)، پلاک ۹۲، تلفن: ۶۶۹۵۰۷۵۹ - ۶۶۷۵۵۹۱۰

فروشگاه شماره ۳: خ انقلاب، نرسیده به میدان فردوسی، کوچه شهید برایی، دانشکده حقوق دانشگاه آزاد،

طبقه زیرین (قسمت کتابفروشی): ۶۶۷۵۵۹۱۰

پست الکترونیک: Khorsandy.pub@gmail.com

سایت اینترنتی: WWW.Khorsandypub.com

مجموعه‌های تحت کنترل

دکتر محمد علی اردبیلی

چاپ اول: ۱۳۹۶ تیراژ: ۵۰۰ جلد قیمت: ۱۷۰,۰۰۰ ریال

ISBN: 978- 600 -114-818-7

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۱۴-۸۱۸-۷

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۱۱	پیشگفتار
۱۷	پیشگفتار (ویراست دوم)
۱۹	کلیات: مبانی نظری و حقوقی «حمل و تحویل مواد مخدر تحت نظارت»
۳۱	فصل نخست: بازتاب ماده ۱۱ کنوانسیون ۱۹۸۸ وین در حقوق داخلی کشورها
۳۱	گفتار نخست: کشورهای آمریکایی
۳۱	الف: کانادا
۳۳	ب: ونزوئلا
۳۴	پ: پرو
۳۶	ت: برزیل
۳۷	ث: شیلی
۳۸	گفتار دوم: کشورهای اروپایی
۳۸	الف: انگلستان
۴۰	ب: فرانسه
۴۴	پ: آلمان
۴۷	ت: ایتالیا
۴۹	ث: اسپانیا
۵۰	گفتار سوم: کشورهای آسیایی و اقیانوسیه
۵۰	الف: ترکیه
۵۲	ب: زلاندنو
۵۴	گفتار چهارم: کشورهای آسیای میانه
۵۴	الف: قرقیزستان
۵۶	ب: قزاقستان
۵۷	پ: تاجیکستان
۵۸	گفتار پنجم: کشورهای آفریقایی
۵۸	الف: سنگال
۵۹	ب: توگو

۶۱	فصل دوم: روش‌های جاسازی و کشف مواد مخدر
۶۲	گفتار نخست: روش‌های جاسازی (اختفاء) مواد مخدر
۶۲	الف: جاسازی ثابت
۶۳	ب: جاسازی متحرک
۷۲	گفتار دوم: روش‌های کشف مواد مخدر
۷۲	الف: روش‌های سنتی کشف مواد مخدر
۸۱	ب: روش‌های جدید کشف مواد مخدر
۹۷	فصل سوم: نحوه‌ای نظارت و تعقیب و مراقبت محموله
۹۸	گفتار نخست: روش‌های سنتی نظارت و تعقیب و مراقبت
۹۸	الف: طراحی و برنامه‌ریزی عملیات تعقیب و مراقبت
۱۰۵	ب: انواع تعقیب و مراقبت و روش‌های آن
۱۱۰	گفتار دوم: روش‌های جدید نظارت و تعقیب و مراقبت
۱۱۰	الف: روش‌های نظارت و تعقیب و مراقبت ماهواره‌ای
۱۲۲	ب: روش‌های نظارت و تعقیب و مراقبت تکنیکی
۱۲۷	فصل چهارم: موانع و محدودیت‌های موجود در اجرای قانونی ماده ۱۱ کنوانسیون ۱۹۸۸ در ایران
۱۲۸	گفتار نخست: موانع و محدودیت‌های قانونی
۱۲۹	الف: تعارض قوانین داخلی با ماده ۱۱ کنوانسیون ۱۹۸۸
۱۳۲	ب: ناهماهنگی تقنینی با کشورهای مبدا، ترانزیت و مقصد
۱۳۴	گفتار دوم: موانع و محدودیت‌های اجرایی
۱۳۵	الف: عدم اجرای تفاهم‌نامه‌های دو و یا چند جانبه
۱۴۸	ب: فقدان نیروی انسانی مناسب و آموزش دیده
۱۴۸	ج: ناهماهنگی و فقدان تجهیزات و امکانات مناسب
۱۵۰	د: هزینه‌های گزاف عملیاتی
۱۵۳	فصل پنجم: راه‌حل‌ها و راهکارهای اجرایی حمل و تحویل مواد مخدر تحت نظارت در ایران
۱۵۴	گفتار نخست: راهکارهای داخلی
۱۵۴	الف: قانون‌گذاری
۱۶۷	ب: آموزش نیروی انسانی

- ۱۶۹ ب: ایجاد هماهنگی میان نهادها
- ۱۷۰ ت: تأمین امکانات و تجهیزات
- ۱۷۱ **گفتار دوم: راهکارهای منطقه‌ای**
- ۱۷۲ الف: امضای پیمان‌نامه منطقه‌ای (در چارچوب اکو)
- ۱۷۵ ب: تأسیس پلیس منطقه‌ای (اکوپول)
- ۱۷۶ ب: همکاری‌های پلیسی از طریق امضای تفاهم‌نامه
- ۱۷۷ ت: همکاری کشورهای عضو اکو از طریق دفاتر اینترپول
- ۱۷۹ **گفتار سوم: راهکارهای بین‌المللی**
- ۱۷۹ الف: همکاری میان اکو و سازمان ملل متحد
- ۱۸۲ ب: هماهنگی و همکاری میان اکو و اتحادیه اروپا
- ۱۸۳ ب: همکاری میان اکوپول و اینترپول
- ۱۸۴ ت: هماهنگی و همکاری میان یورول و یوروپول (پلیس اروپایی)
- ۱۸۷ نتیجه‌گیری و پیشنهادها
- ۱۹۱ کتابنامه
- ۱۹۷ پیوست‌ها

پیشگفتار

تولید و مصرف مواد مخدر و روانگردان در جامعه امروز کشورها خطری جدی برای توسعه و امنیت همه آنان شمار می‌رود. تجارت جهانی مواد مخدر که هر ساله برای سوداگران بین‌المللی درآمدی بالغ بر پانصد میلیارد دلار کسب می‌کند،^۱ زمینه را برای رشد سایر جرایم نظیر قاچاق اسلحه، تروریسم و فحشاء فراهم نموده است. پیشرفت فناوری ارتباطات از یک طرف و جابه‌جایی خیل جمعیت از طرف دیگر، گستره فعالیت گروه‌های تبهکار را به گونه‌ای وسعت بخشیده که قاچاق مواد مخدر و روانگردان جنبه‌ای سازمان‌یافته و فراملی تلقی شده است و امروزه هیچ کشوری نیست که از زیان‌ها و آسیب‌های این تجارت مرگبار در امان باشد. نگرانی دولت‌ها از گسترش شبکه‌های بین‌المللی قاچاق مواد مخدر، منظر فزاینده اعتیاد که تهدیدی علیه بهداشت و سلامت انسان‌ها به شمار می‌رود آن‌ها را به کوشش‌های همه‌جانبه‌ای برانگیخته است. پیوستن بسیاری از این دولت‌ها به کنوانسیون‌های بین‌المللی علیه قاچاق مواد مخدر و روانگردان و ارتقاء سطح همکاری‌های قضایی مانند استرداد مجرمین و نیز همکاری‌های پلیسی نمونه‌ای از این تلاش‌ها محسوب می‌شود. قدر مسلم بسیاری از دولت‌ها به فراست دریافته‌اند که مبارزه با سازمان‌ها و شبکه‌های بین‌المللی قاچاق غیرقانونی مواد مخدر به تنهایی میسر نیست و به گونه‌ای مفقوتی در این مبارزه در گرو همکاری جمعی آن‌ها است. افزون بر کنوانسیون‌های بین‌المللی، امضای تفاهم‌نامه‌های همکاری دو یا چند جانبه با تعیین مهم‌ترین عرصه‌های همکاری مانند تبادل اطلاعات و تجارب گوناگون در امر شناسایی باندها و شبکه‌های تولید و ساخت و توزیع مواد مخدر و روانگردان، مساعی دولت‌هایی را که عملاً پایبندی خود را به تعهدات بین‌المللی نشان داده‌اند در این راه تقویت نموده است.

شناسایی هویت رهبران و قاچاقچیان حرفه‌ای، همچنین آگاهی از نحوه جابه‌جایی محموله‌های مواد مخدر در مسیر کشورها و کشف و ضبط مقادیر بیشتر مواد مخدر همواره از اهداف همکاری‌های کشورها با یکدیگر بوده است. در این جهت ابداع و به کارگیری روش‌های گوناگون پلیسی و نظارت بر فعالیت‌های پیدا و پنهان فروشندگان مواد مخدر نظیر معاملات صوری که نخستین تجربه مأموران مجری قانون از امکان نفوذ به تشکیلات قاچاق مواد مخدر محسوب می‌شود بر تجارب مأموران پلیس و نیروهای انتظامی بیش از پیش افزوده است. روش حمل و تحول مواد مخدر تحت نظارت^۱ که در دهه ۱۳۵۰ شمسی شمار اندکی از کشورها به منظور کشف و دستگیری سران و رهبران باندهای قاچاق مواد مخدر و بر مبنای تفاهم‌نامه‌های دو جانبه همکاری درابطه با یکدیگر به کار می‌بستند یکی از آخرین ابداعاتی است که رفته رفته در بین پلیس کشورهای غربی رواج یافت تا سرانجام با تصویب کنوانسیون ۱۹۸۸ وین شمار بیشتری از کشورها به احاطی آن مایل نشان دادند. ماده ۱۱ این کنوانسیون به کشورهای عضو اختیار داده است که در چارچوب توافق میان کارگزاری‌های دولت‌ها نظیر گمرکات، پست و به ویژه مأموران انتظامی، چنانچه امکان استغناء از این روش را فراهم می‌بینند در این جهت با یکدیگر همکاری کنند. در این روش مأموران مبارزه با مواد مخدر که در مبادی ورودی کشورها نظیر نقاط مرزی، بندرها، فرودگاه‌ها و یادفاترست یا گمرک مستقر هستند پس از آگاهی از وجود محموله‌های مواد مخدر، روانگردان یا پیش‌ساز مواد شیمیایی اولیه با اطلاع و تحت نظارت مقام صلاحیتدار قضایی، در حالی که امکان کشف و توقیف محموله و دستگیری حاملان آن را دارند، اجازه می‌دهند که محموله مذکور وارد کشور و باز آن خارج شود. از این زمان مأموران با انتقال اطلاعات خود به مأموران کشورهای مسیر و مقصد موجب همکاری آنان محموله مواد مخدر را تا مناطق تحویل رهگیری و به منظور شناسایی سایر افراد شبکه قاچاق اعم از دلالان و خریداران، حاملان محموله را تعقیب می‌نمایند. افزون بر شناسایی همه کسانی که در شبکه‌های درون و برون مرزی کشور به وجهی دست‌اندر کار قاچاق مواد مخدر هستند، مأموران با توسل به این روش سعی می‌کنند نقاط بارگیری و باراندازی و شگردهای گوناگون قاچاقچیان را در تهیه، حمل و اختفای مواد مخدر کشف کنند. مزایا و کارآیی روش حمل و تحویل تحت نظارت بار دیگر به هنگام تصویب کنوانسیون سازمان ملل متحد علیه بزهکاری سازمان یافته فراملی

(پالرمو، دسامبر ۲۰۰۰ میلادی) جامعه بین‌المللی را بر آن داشت این روش را به عنوان فنون تحقیق خاص (ماده ۲۰) در کشف جرایم موضوع این کنوانسیون به کشورهای عضو توصیه نماید.

دولت جمهوری اسلامی ایران به دلیل موقعیت جغرافیایی این سرزمین که در مسیر عبور کاروان‌های حامل مواد مخدر قرار دارد و به این اعتبار که کنوانسیون ۱۹۸۸ را تصویب کرده^۱ و همچنین براساس تفاهم نامه‌هایی که در این دو دهه با کشورهای متعدّد امضاء نموده است در سال‌های اخیر با ابراز تمایل به اجرای این روش به تلاش‌های سودمندی دست زده است. این تمایل در سخنان مسؤولان پیشین قوه قضائیه نیز صریحاً بازتاب یافته بود. رئیس قوه قضائیه وقت در سخنان خود به مناسبت روز جهانی مبارزه با مواد مخدر (۵ تیر ۷۹) اظهار می‌دارد: «اینجانب به عنوان رئیس قوه قضائیه ایران بر ضرورت توسعه همکاری‌های مادی و حمایت‌های سیاسی و تلاش برای رفع تحریم ایران از یک سو و ارساء دیگر بر مهار کشور افغانستان با ایجاد کمربند امنیتی و تلاش در جهت کشت جایگزین با همکاری‌های جامعه بین‌المللی تأکید می‌نمایم و در این چارچوب پیشنهاداتی را به شرح زیر ارایه می‌کنم:

۱- هماهنگ‌سازی سیاست جنایی کشورهای ذینفع در قالب وضع و تقویت مقررات بین‌المللی و حمایت از قوانین ملی.

۲- تقویت تعاون جزایی بین‌المللی جهت تسهیل استرداد جرمین مواد مخدر، کنترل دلیوری.

۳- با توجه به خسارت زیادی که تطهیر درآمدهای ناشی از مواد مخدر به اقتصاد کشورهای عضو اگو وارد می‌آورد، تأسیس مؤسسه منطقه‌ای تحقیقات و مطالعات مواد مخدر وابسته به اگو در تهران ضروری است. خاطرنشان می‌نمایم که کنوانسیون قوه قضائیه جمهوری اسلامی ایران برای نیل به بخشی از پیشنهادات خود مقدمات تأسیس مؤسسه ملی مطالعات و تحقیقات مواد مخدر با همکاری مراکز علمی داخلی و خارجی UNDCI را فراهم می‌آورد و همچنین در صدد راه‌اندازی کمیسیون‌های مطالعاتی به منظور بازنگری در سیاست جنایی ایران در زمینه مواد مخدر است.

سخناتم را با این امید به پایان می‌برم که روزی شاهد ریشه کن کردن این آفت اجتماع بشری در

سراسر دنیا باشیم.

۱. قانون الحاق به کنوانسیون سازمان ملل متحد برای مبارزه با قاچاق مواد مخدر و داروهای روانگردان مصوب ۳ آذر ۱۳۷۰.

در ادامه این تلاش‌ها مقامات ذی‌ربط آیین‌نامه و دستورالعمل‌های اجرای ماده ۱۱ کنوانسیون ۱۹۸۸ را نیز تهیه نمودند که هیچ‌گاه به تصویب و اجرا در نیامد. در واقع به نظر می‌رسید پیش از ورود مأموران به مراحل عملیات حمل و تحویل مواد مخدر تحت نظارت، موقعیت ماده ۱۱ کنوانسیون مذکور باید به لحاظ امکان اجرا در کشور ما دقیقاً تشریح و تبیین گردد. تحقیق حاضر بر آن است که موانع و محدودیت‌های موجود در اجرای روش حمل و تحویل مواد مخدر تحت نظارت را باز نماید و در ادامه تحقیق راهکارهای ممکن را بررسی کند. تردید نمی‌توان کرد که پیش از آن که روش حمل و تحویل مواد مخدر تحت نظارت در سلسله اقدامات تحقیقات پلیسی نهاده‌ی گردد، برنامه‌ریزی در جهت تمهید مقدمات به ویژه تجهیز نیروهای عمل‌کننده به فناوری جدید و نیز آموزش آنان ضروری است. همزمان به این نکته نیز باید توجه داشت که اقدامات مأموران انتظامی پلیس که در طول عملیات ممکن است به نوعی همکاری با قاچاقچیان مواد مخدر تلقی شود چنان از حدود ضوابط قانونی خارج گردد آنان را با اتهامات گوناگون روبه‌رو می‌سازد. از این رو مداخله قانونگذار در تجویز نوع اقدامات و تعیین مقام ناظر بر جریان عملیات به ویژه هنگامی که مأموران تبعه خارجی در قلمرو حاکمیت این کشور به همکاری با مأموران بومی دعوت شده‌اند ضامن حسن جریان امور خواهد بود. به این جهت، با تحلیل موضوع در نظام‌های حقوقی شماری از کشورها، در بحث گفتار به سیاست‌های قانونگذاران و راهکارهای قانونی در اجرای روش حمل و تحویل تحت نظارت پرداختیم.

دولت جمهوری اسلامی ایران در چارچوب قراردادهای منطقه‌ای و نیز بین‌المللی از موقعیت مناسبی به منظور ارتقاء سطح همکاری و از جمله اجرای عملیات حمل و تحویل مواد مخدر تحت نظارت برخوردار است. در ادامه این تحقیق به چگونگی این نوع همکاری‌ها اشاره کرده‌ایم و راهکارهایی را به منظور بسط و توسعه آن پیشنهاد نموده‌ایم. بخشی از این تحقیق بنا به ضرورت تنظیم روابط مأموران ویژه مبارزه با مواد مخدر با مقام قضایی که تحت نظارت او عملیات حمل و تحویل مواد مخدر جریان می‌یابد به مباحث نظری اختصاص یافته، لیکن جنبه‌های عملی از جمله کاربرد وسایل و تجهیزات مورد نیاز مأموران و سازماندهی و مدیریت اجرای روش حمل و تحویل تحت نظارت از نظر دورنمانده است و حتی المقدور سعی شده است کتابی راهنما برای برنامه‌ریزان فراهم آید. در این راه کمک و همکاری

دانشجویان و دانش‌پژوهان دوره‌های تحقیقات عالی این منظور را محقق نمود که نویسنده
سپاس و قدردانی از یکایک آن‌ها را بر خود فرض می‌داند، به ویژه از آقایان رضا پرویزی و
مهرداد رایجیان اصلی که در یافتن منابع و گردآوری و ترجمه اسناد تحقیق صمیمانه کوشیدند.

دکتر محمد علی اردبیلی

آذر ۱۳۸۱

www.ketab.ir